

la col·lecció «Els Nostres Clàssics», de manera que se'n fa una edició interpretativa, que combina el respecte escrupolós del text original amb l'aplicació de l'ortografia actual per facilitar-ne la lectura. Entre les pàgines destinades a aquesta edició, hi apareix una fotografia d'una plana del còdex original; només n'hi ha una, i hem de confessar sincerament (tal vegada per defecte professional nostre) que, després de llegir amb molt de gust tot el treball, hom es queda amb ganes de veure'n alguna més per poder gaudir del document original, encara que només sigui en la distància.

En suma, tenim a les nostres mans un treball fet amb pulcritud, que ens regala una magnífica edició d'un manuscrit medieval de gran importància i interès per a la història del català i per al coneixement d'aquesta llengua en un àmbit d'especialitat.

Javier GIRALT LATORRE
Universitat de Saragossa

GIRALT LATORRE, Javier / NAGORE LAÍN, Francho (ed.) (2022): *Aragonés y catalán en la literatura de Aragón*. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza, 362 p.

Els cursos extraordinaris d'estiu de la Universitat de Saragossa a Jaca dediquen de vegades, com en el curs 2019, llur temàtica a l'aragonès i al català, les conegudes com a llengües pròpies i històriques, i també minoritzades, de l'Aragó.¹ I així ha estat en el curs del 2021 presentat per en José Ignacio López Susin, director general de Política Lingüística del Govern d'Aragó, i en José Domingo Dueñas Lorente, director de la Càtedra Johan Ferrández d'Heredia de la Universitat de Saragossa.

El curs ha anat a cura dels professors Javier Giralte Latorre i Francho Nagore Laín, que, en programar-lo, declaren que

tuvimos el convencimiento —y el aliciente— de que con la publicación de las ponencias, podríamos confeccionar un manual en el que, por primera vez y con conocimiento de causa, se abordara la creación literaria en aragonés y catalán en Aragón. (p. 12)

I ara, amb el volum editat,

tenemos la oportunidad de poner al alcance de quienes están interesados por las lenguas de Aragón [...] una visión amplia de una realidad poco conocida y poco atendida —tratada de soslayo en los estudios de la literatura en Aragón— con el fin de que pueda ser valorada en su justa medida. (p. 12)

I efectivament, la publicació aconsegueix de presentar, amb poques excepcions que més endavant indicaré, la literatura en aragonès i en català que s'ha produït a l'Aragó des dels orígens fins als nostres dies. I és molt, si ho comparem amb el que fins ara teníem. Perquè, efectivament, els manuals de la literatura de l'Aragó han tractat bastant o molt de passada —*de soslayo* (p. 12)— la que s'hi ha produït en aragonès i en català. Vegeu, per exemple, Mª Soledad Catalán i Agustín Faro a *Introducción a la historia de la literatura en Aragón*,² on, de 223 pàgines per al segle xx, en dedica vint-i-set a la literatura en aragonès (p. 421-448) i quatre a l'escrita en català (p. 449-452); o Juan Domínguez Lasierra a *Los cisnes aragoneses. De Marcial a los Penúltimos Poetas*,³ que té 163 pàgines per a la poesia del segle xx, de les

1. GIRALT LATORRE, Javier / NAGORE LAÍN, Francho (ed.) (2020): *Aragonés y catalán en la historia lingüística de Aragón*. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza, 234 p.

2. CATALÁN MARÍN, Mª Soledad / FARO FORTEZA, Agustín (2010): *Introducción a la historia de la literatura en Aragón*. Zaragoza: Mira Editores.

3. DOMÍNGUEZ LASIERRA, Juan (2013): *Los cisnes aragoneses. De Marcial a los Penúltimos Poetas*. Cuarte de Ebro: Delsán Libros.

quals quinze ratlles són per a l'aragonesa (p. 342-343), amb l'afegit d'una breu antologia (p. 422-425), i cinc ratlles per a la catalana (p. 343), sense cap afegit antològic. Dels segles anteriors ambdós llibres —i en d'altres també— diuen ben poc de la literatura produïda en aragonès, i menys encara de l'escripta en català.

A la «Crónica del Curso» (p. 15-21), l'investigador Alejandro Pardos Calvo analitza breument el contingut, que no és altre, com abans he avançat, sinó resseguir «con detenimiento la impronta de ambas lenguas vernáculas [aragonesa i catalana] en la literatura de Aragón desde la Edad Media hasta nuestros días» (p. 15), si bé s'atorga més atenció a la literatura en llengua aragonesa que a la que s'hi produeix en català. Per a la primera es descriu al primer capítol la produïda dels orígens a 1600, així com, també al segon, la del 1600 al 1900. En els sis capítols següents, que constitueixen el cos del volum (p. 81-311), se'n dediquen tres a la poesia, la prosa i el teatre en aragonès als segles xx i xxi, i altres tants a la del català per als mateixos segles. Finalment, en quatre breus capítols, dos autors en aragonès i altres tants en català reflexionen sobre la pròpia escriptura. Tots els textos introductoris i quasi tots els que tracten de la literatura en aragonès són en castellà, i només les reflexions finals dels dos escriptors en aragonès són en aquesta llengua —ja fora hora que l'aragonesista arraconés tots els seus complexos davant un suposat caràcter del castellà com a «*lingua franca* i per la seva jerarquia superior».⁴ Tots els textos sobre la literatura aragonesa en català són en aquesta llengua. Les tres ponències sobre la llengua catalana són profusament il·lustrades amb portades de llibres, revistes i fotografies dels autors; bastant menys, les ponències sobre l'aragonès.

Antonio Pérez Lasheras, l'autor del primer capítol, «La literatura aragonesa de la Edad Media y el aragonés» (p. 11-48), que la fa arribar fins ben entrat el segle xvi, ja en el títol es desentén del projecte dels curadors de fer, a partir de les diferents ponències dels autors, un manual on per primera vegada es tracti la creació literària en aragonès i català a l'Aragó —com adés he esmentat. Lasheras, seguint l'exemple dels manuals de literatura de l'Aragó, hi descriu amb força detall els autors medievals, amb llurs obres i les llengües en què les escriuen, que, segons ell, són vuit:

latín, aragonés, hebreo, árabe, provenzal, gallegoportugués, catalán y castellano (además de alguna forma dialectal intermedia, como el mozárabe) y aún podríamos añadir el italiano (con sus varios dialectos) y el occitano, produciendo lógicamente sus mixturas, como el mozárabe, la lengua franca [...] y la literatura aljamiada. (p. 28)

Afirma que aqueixa gran varietat de llengües «no se produce de igual manera en ningún otro territorio afín» (p. 24); de «igual manera» no, però de quasi «igual manera», sí: n'hi ha prou de mirar el veí Regne de Castella, on, llevat de l'aragonès i el català, i encara, totes les altres hi són presents, amb diferents intensitats, això sí, i a on, a més, s'hi ha d'afegir la llengua basca, que no per àgrafa mancava de literatura. És una concepció, la de Lasheras, que contrasta amb la de tots els restants ponents i els curadors del volum, els quals només observen la literatura escrita en llengua aragonesa, i la que ho és en llengua catalana per part d'autors aragonesos de naixença o d'elecció. Qui vulgui saber de la literatura aragonesa en el període medieval haurà d'anar espigolant-ne les referències que Lasheras hi fa entremig d'un *cafarnaüm* de llengües i literatures. A les p. 31-32 dedica unes breus referències a la literatura medieval d'autors aragonesos en català, i hi declara

que no todas las obras escritas en catalán son catalanas —i afegeix que—: Construir la cultura catalana a partir de la llengua no deja de ser una concepción políticamente confusa, cercana a la visión imperial renacentista (que tanto daño hizo a la lengua catalana) o al colonialismo decimonónico. Muchas de las piezas claves de la cultura catalana tienen una procedencia aragonesa, desde las crónicas

4. Vegeu al volum XLIV d'*ER* (2022: 484) la recensió de J. E. Gargallo de l'obra: GIRALT LATORRE, Javier / NAGORE LAÍN, Francho (2020): *Aragón y catalán en la historia lingüística de Aragón*. Zaragoza: Prensas de la Universidad de Zaragoza.

reales, como la de Jaime y en la que se incluyen largos parlamentos en aragonés^[5] [...] hasta la obra de Jesús Moncada.

Segons Lasheras, les literatures no ho són de les llengües en què s'escriuen, sinó del territori on es produeixen.

La segona ponència del curs, «Textos literarios en aragonés de los siglos xvii, xviii y xix», obra d'Óscar Latas Alegre, és una esplèndida mostra de la seva minuciosa recerca per llibres i arxius de textos literaris en aragonès en el període que anomena els «siglos oscuros» (p. 50, 71). Així, exhuma dels manuscrits sobre concursos literaris poesies en aragonès de caràcter bàsicament graciós, i on autors i autores pretenen que són escrits en *sayagués* o en *montañés*. Són també relativament abundants les cançons de Nadal, els *villancicos* i les *pastoradas* —atribueix a l'aragonès la de Torres del Bisbe (p. 64) sense indicar que ha estat atribuïda també al català.⁶ A partir sobretot de la segona meitat del segle XIX sovintegen les mostres de textos en aragonès «dentro del proceso de renacimiento de las lenguas minoritarias y minorizadas del Estado español» (p. 65), on predomina, i de molt, la poesia, però ja n'hi ha mostres de prosa i teatre. D'aquest darrer gènere, malauradament, no ens desvela el permanent misteri que envolta, si més no per als no iniciats, la no edició de *Un concello de aldea* de Bernardo Larrosa (p. 65). Latas esmenta també dos fins ara desconeguts textos en català: un del 1618 (p. 51) i un altre del 1698 (p. 54, nota 15). Clouen la ponència tres poesies —una per a cada segle estudiat— de grata lectura, i una àmplia bibliografia.

Ángeles Ciprés Palacín, a la seva ponència «La poesía en aragonés (siglos xx y xxi)» (p. 81-121), descriu només la produïda del 2010 al 2021. Per als anys anteriors remet a un treball seu del 2009.⁷ Per al període estudiat presenta una extensa bibliografia comentada tant de llibres com d'articles de crítica, de premis literaris, de poesies publicades en revistes, trobades, performances i poemaris. Segueix una breu presentació dels poetes esmentats, en menciona les temàtiques i n'ofereix uns versos que les evidencien. En descriu també les tendències formals, així com els elements paratextuals i els intertextos, les traduccions, les recensions i la difusió en el mitjà. I acaba subratllant «este correoso caminar de la recuperación y del enaltecimiento de una de las lenguas ibéricas más notables y al mismo tiempo más denostadas por los poderes públicos» (p. 118).

José Ángel Sánchez Ibáñez presenta «La prosa en aragonés (siglos xx-xxi)» (p. 123-150). Com a factors negatius per al creu de la prosa en aqueixa llengua exposa l'escàs nombre de parlants, que «se traduce en muy poco público lector potencial, y por tanto en la exigua dimensión del mercado editorial. Más aún cuando a menudo el escritor piensa solamente, o de manera muy principal, en el público vinculado con el dialecto local» (p. 124). Observa, a conseqüència d'aquesta migradesa, el «caràcter esporàdic o discontinuo» de l'activitat escriptural dels autors, només atenuat per algunes incorporacions tardanes o reincorporacions (p. 124). I tanmateix no dubta a concloure que «lo que quizás no debería sorprendernos es que haya tantas obras prosísticas perfectamente homologables a las de otras literaturas aledañas» (p. 125). Declara d'entrada que només es referirà a la narrativa, i menys a l'assaig, tot prescindint de la traducció i de la literatura oral (p. 125-126). Veu en la novel·la *Do s'amorta l'alba* de Eduardo Vicente de Vera publicada el 1977 l'obra fundacional de la narrativa aragonesa contemporània (p. 127), si bé dins de la línia d'ambientació rural, tan freqüentada pels autors que segueixen, i a més ruralitat *bronca* en la de Vicente (p. 127), el mateix autor que havia brillat en quasi tots els dominis de les lletres aragoneses, i que, només quatre anys abans de desaparèixer sobtadament de la literatura aragonesa, havia escrit el 1989 *As fuellas de Paris*, on Sánchez veu també, junt amb la novel·la del mateix

5. La *Crònica jaumina* té una mica més d'una pàgina en aragonès, alguns fragments en llatí, àrab i occità, que no arriben a una pàgina, i 381 pàgines en català (Jaume I: *Crònica o Llibre del Feits*. A cura de Ferran Soldevila. Barcelona: Edicions 62, 1982).

6. *A Bllat colrat! I. Narrativa i teatre*. Calaceit: Gràfiques del Matarranya, 1997, p. 351-375.

7. CIPRÉS PALACÍN, María Ángeles: «La poesía contemporánea en lengua aragonesa. Análisis de su trayectoria y estudio de algunas constantes», *Luenga & fables*, 12-13, p. 7-52.

any *Astí en do l'aire sofla ta sobater as fuellas de os árbols* de Chusé Inazio Nabarro, un matiner trenca-ment amb el predomini en l'escriptura en aragonès de l'*antismás* (p. 130), d'una temàtica lligada a la ruralitat, i reduïda sovint a la de *la redolada* (p. 130), molt pròpia, diu, de literatures subordinades (p. 131), tot afegint que «[t]odo esto no significa que no se puedan lograr obras de notable [—o no tan notable—] calidad» (p. 132), i en cita exemples de l'un i de l'altre tipus. En tot cas, sorprèn, i no pas agradablement, que «en el ámbito de las letras aragonesas todavía hoy se manifiesta de vez en cuando la convicción de que para contar el mundo [...] es conveniente recurrir a un instrumento más hecho y más forjado. A una lengua más grande y de mayor difusión» (p. 132). L'autor continua presentant incisius i heterogenis exemples de les dues tendències dominants, que simplifico entre *antismás* i el seu trenca-ment, amb excursos a l'assaig (p. 142-143) i a la novel·la històrica (p. 144-146).

María Pilar Benítez Marco estudia «El teatro en aragonés desde el siglo xx hasta la actualidad» a les pàgines 151-186, que clou amb una molt rica, si no exhaustiva, bibliografia de set pàgines. Si bé el primer llibre imprès al segle xx en aragonès el 1903, i l'únic fins al 1970, és un recull de dos breus sainets, *Qui bien fa nunca lo pierde* i *Tomando la fresca en la Cruz de Cristiano*, de mà del catedràtic saragossà Domingo Miral, s'observa que la tònica general, i fins a l'actualitat, en el teatre en aragonès és que es representi prou però s'editi poc: «se representan pero no siempre se editan», insisteix l'autora (p. 152). Malauradament Benítez, malgrat citar dues vegades la no edició de *Un concello de aldea* (p. 153, 158), obra de teatre escrita el 1847 per Bernardo Larrosa, tampoc no ens desvela el misteri que envolta el fet que continuï inèdita, tot i que es pot considerar com el text fundacional del teatre aragonès modern, i, a més, com un important precedent de la futura escriptura en aragonès comú. L'autora presenta molt detalladament les formes teatrals populars, *pastoradas*, *mojigangas* i *moriscas*, heretades de segles anteriors, que anaven malvivint fins que des dels anys vuitanta es van recuperant en part. La Pastorada de Castigaleu, que cita, és en castellà, amb «rasgos propios del aragonés y del catalán» (p. 165), i l'únic exemple, deu ser, de pastorada trilingüe, i en relació amb la pastorada de Torres del Bisbe cal afegir que també ha estat considerada de català de transició cap a l'aragonès. En totes aqueixes obres, anònimes en general, i també en sainets, monòlegs i entremesos d'autors coneguts, l'aragonès, sovint prou castellanitzat, alterna amb el castellà, amb tendència per part dels autors a posar en aragonès la part jocosa i informal, i la més seriosa en castellà, amb molts i variats hibridismes. Amb la *renaxedura* aragonesa del 1970 ençà, l'interès que té el teatre per a la permanència i difusió de la llengua fa que els autors deixin de costat els hibridismes i escriguin prou abundantment només en aragonès, ja sigui local o comú, pensant més que més en els infants i els adolescents, i amb una dotzena llarga d'obres i espectacles per al públic en general, que Benítez va resseguint.

Hèctor Moret dedica quaranta-tres pàgines a la poesia aragonesa en català tot constatant (p. 188) que, mentre alguns prosistes —Moncada, Ibarz, Serés— són ben coneguts als altres Països Catalans, no s'esdevé així amb la poesia, «malgrat la intrínseca qualitat que tenen alguns [...]». Un cas emblemàtic d'això és l'obra de Desideri Lombarte [...] amb força reconeixement» (p. 188) quasi només a la Franja i a les Terres de l'Ebre. Passa seguidament a presentar la literatura oral, i considero important subratllar que, en fer-ho, no s'està de declarar que «[n]o hi ha llengua sense literatura oral, que no és altra cosa que la forma primera de la literatura» (p. 189). Tot i que l'autor només tracti dels segles xx i xxi, és del parer, encertadament val a dir, que «no podem deixar d'esmentar ací» (p. 189) el poeta satíric del barroc Llorenç Vilella, per a seguir amb una bona mostra dels que anomena «poetes volgudament locals del xx» (p. 189), sobre els quals ens diu que «[c]aldrà repassar les publicacions periòdiques del segle xx per trobar[-ne], sens dubte, altres estrofes» (p. 191). Segueixen esplèndides monografies d'una dotzena llarga de cantautors —Bosque, Villalba, Abad, etc.— i *joters* —Satué, Llerda, etc.— que s'acompanyen sovint de textos escollits, i fa el mateix amb quasi una vintena de poetes, alguns també *joters* a estones, i que van de Desideri Lombarte, profundament estudiat, fins a la jove Júlia Cruz de *Paraules despentinades* del 2021. Explica Moret les dificultats que tenen els poetes —«així com la resta d'escriptors en català» (p. 224)— per a difondre llurs obres a l'Aragó, per mor de l'actitud de les editorials aragoneses, «aparentment poc favorables a la difusió de la literatura catalana pròpia del territori» (p. 224), ço que fa que quasi només puguin comptar per a publicar amb les associacions de foment del català i el

mecenatge d'algunes administracions. Fan excepció bastants revistes culturals tant de la Franja com del territori no catalanòfon, on no és estrany que hi apareguin textos poètics en català. Només des del 2009 *Styli locus*, revista semestral de literatura catalana de l'Aragó, acull profusament la poesia. No hi ha cap premi específic per a poesia en català a l'Aragó. Caldria haver afegit que, a diferència dels escriptors en aragonès, els que ho fan en català a l'Aragó poden presentar-se a premis, revistes o editorials dels altres Països Catalans, com efectivament bastants fan.

Maria Teresa Moret s'ocupa de la narrativa en català a l'Aragó a les pàgines 233-275. Al començament fa en deu ratlles una mínima presentació de la prosa catalana des dels orígens al segle XIX inclòs, que evidencia el molt que encara hi ha per a investigar, com també és el cas amb tots els altres gèneres de la literatura catalana de l'Aragó per als mateixos anys. Tot seguit se centra en els segles XX a XXI, iniciats amb unes apressades notes sobre els pocs escriptors d'abans del 1973, «una data crucial per a la narrativa en català a l'Aragó» (p. 235), perquè és quan en Jesús Moncada publicà —al Principat— *Històries de la mà esquerra*, recull de narracions amb el qual iniciava la seva brillant activitat literària. En abordar els narradors anteriors a aquest any, observa Moret que aquests han «de fer front a un cert avergonyiment envers la llengua usada» (p. 233), i això, que és ben cert per a en Santiago Vidiella i segurament per als del grup fragatí, no ho és tant per a Pallarès, Pach, o Gargallo, en tot cas no més que en la majoria de llurs col·legues barcelonins contemporanis. Segueixen vint-i-set monografies d'autors post 1973, de grata i estimulant lectura, algunes de considerable extensió, i amb molta informació biobibliogràfica i estilística. Considera Moret que «[t]ot i que sovint pot semblar que es tendeixi al lament quan es parla de l'hostilitat envers la llengua catalana, és inevitable no esmentar [...] la sensació d'oblit manifest per part de bona part de la societat aragonesa» (p. 255); i tanmateix, conclou, esperançada, «hem viscut temps molt desfavorables per a la llengua, però tot i que l'acceptació i l'empatia lingüística és una ferida que no acaba de guarir-se»,⁸ caldrà seguir treballant per a dignificar la llengua a la Franja [...] per part de les associacions, però sobretot des de les institucions i del sistema educatiu a les aules» (p. 275).

Javier Giralte és l'autor, a les pàgines 277-311, del capítol sobre el teatre en català a l'Aragó als segles XX i XXI. Hi inicia el seu estudi amb els mots, sovint repetits, que el teatre «és el gènere més desatès» (p. 277). Efectivament, sembla ser així, car es comprova que, enfront d'una seixantena de poetes i narradors —d'aquests, sense comptar-hi els nombrosos articulistes—, molts d'ells en actiu, hi ha sis autors de teatre —set, si hi afegim els muntatges del *Grup de Teatre Garbinada* de Mequinensa— amb tres, o com a molt quatre, vists com actius en dramaturgia. Giralte presenta primer les més aviat escasses pervivències del teatre popular en català: *pastorades*, *moixigangues*, *morisques*, *dansades*, *carnavalades*, *santantonades* i els *bureos* o teatre masover de l'Alt Matarranya, tot ells d'arelada tradició en segles anteriors, i que s'hauran d'investigar amb detall de cara a un estudi aprofundit dels segles XVIII i XIX, si més no. Caldrà també precisar-n'hi la major o menor presència —i absència—⁹ de la llengua catalana. Segueix l'autor amb la presentació dels set autors teatrals contemporanis en català amb sengles i riques monografies —la de Desideri Lombarte, autor que sol ser vist sobretot com a poeta, en té una de sis pàgines —289-294— com a dramaturg. Giralte acaba el capítol amb la descripció de nombrosos muntatges teatrals de la narrativa moncadiana al Principat (p. 306-309).

Les quatre ponències del darrer dia del curs havien estat concebudes pels curadors per a «[d]ar voz a los propios escritores con el fin de que compartieran su experiencia personal de escribir en aragonés y en catalán» (p. 12). L'escriptora en aragonès Ana Giménez Betrán (p. 340-343), amb Merche Llop (p. 345-350) i Hèctor B. Moret (p. 351-359), que ho són en català, s'ajusten a aqueixa proposta dels curadors, i presenten amb molt de detall, que el lector agrairà, com han arribat a fer-se escriptores malgrat els molts entrebancs que han de patir els qui ho fan en llengua minoritzada. No així Chusé Inazio Nabar-

8. La cursiva és meua. Segons enquesta del diari *El Mundo* del 2 de juny del 2010, el sentiment anticatalà a l'Aragó era del 67,69 %.

9. Els *ditxos* de la *Santonada de Vall-de-roures*, que es venien fent poc o no tant en català, enguany (2023) ho han estat només en castellà. Vegeu <<https://tempsdefranja.org/territoris/matarranya/sant-antoni-al-matarranya-les-lloes-o-ditxos/>>.

ro, filòleg i escriptor en aragonès, que, en comptes de fer cas de la proposta dels curadors, escriu una arravatada crítica, «Ambiesta presén e cheneral d'a produzió literaria d'a luenga aragonesa e o suyo libel de rezezió» (p. 313-340), altament estimulante per a tot autor en aragonès, on cal, això sí, excusar-li'n alguns excessos per l'arravatament, com quan condemna les grafies de la Societat de Lingüística Aragonesa i de l'Estudio de Filolochía Aragonesa perquè «coinciden periglosamen con os sistemas graficos de luengas foranas (con o catalán e o portugués, a grafia d'a SLA; e con o catalán tamién e con l'occzitano, a d'o EFA)» (p. 334).

Per a completar el desitjat «manual [...] de la creación literaria en aragonés y catalán en Aragón» (p. 12) dels curadors del present volum convindria que en properes edicions dels cursos jaquesos se'n dediqués alguna a les literatures aragoneses i catalanes a l'edat mitjana, perquè la ponència de Lasheras en diu massa poc, i no pas per manca d'obres i d'autors. Tampoc no s'hauria d'oblidar la literatura catalana de l'Aragó dels segles XVI al XIX, la qual no és certament esponerosa, però més que suficient per a una ponència. Convindria també que, si més no per als anomenats *sieglos oscuros* (p. 50, 71), s'esmentessin els textos, ben o aproximadament datables, recollits de la tradició oral, tal com es fa en moltes literatures, i com s'ha fet en algun cas a l'Aragó.¹⁰

Artur QUINTANA I FONT
Academia Aragonesa de la Lengua
Institut d'Estudis Catalans
Universität Heidelberg

JAQUETTI I ISANT, Palmira (2021): *Em lliga la beutat de cada flor. Poesia escollida de Palmira Jaqueti i Isant*. Tarragona: Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili, 475 p.

El lector té l'oportunitat de descobrir en aquest llibre bona part de l'obra poètica de Palmira Jaqueti. Carme Oriol, curadora d'aquesta publicació, estructura l'obra en dues parts. D'una banda, recull els poemes i el llibre que Jaqueti va publicar, i, d'altra banda, ofereix la poesia inèdita d'aquesta escriptora. El títol d'aquest volum, *Em lliga la beutat de cada flor*, correspon al primer vers d'un dels poemes de la producció inèdita i sintetitza tot allò que impressionava i inspirava l'escriptora. Oriol, amb el títol ens anuncia que «vol convidar el lector a endinsar-se en una poesia plena de bellesa i de sensibilitat». La importància de la natura en Palmira Jaqueti s'aprecia excel·lentment ja en les primeres poesies i es posa de manifest en les referències als cants i els vols d'ocells dins textos publicats a la revista *Marinada* a partir del 1922: «les falzilles han emprès el vol; un vol que és una dansa; hi posen tanta gràcia, que, quan giravolten a frec de balcó, amb xerroteig de vestit de seda, els pardals callen». Jaqueti mostra la sensibilitat per la bellesa de la natura i representa imatges poètiques amb les flors blanques d'arbres com les acàcies, l'ametller, l'olivera o la magnòlia, que «fan damunt la terra una catifa nувial», en referència als pètals de les flors de l'acàcia que romanen a terra abatuts per la pluja.

Fins al 1938 Palmira Jaqueti no va poder veure la publicació del seu primer i únic llibre de poemes: *L'estel dins la llar*. L'escriptora dividí el llibre en dues parts: en la primera elogia amb sensibilitat les feines del món domèstic («Bugada, Cançó de cosir»...) i la incertesa que sent sense el seu refugi, la seva llar («Casa», «Mimosa»). En la segona part exposa el desig de gaudir de la vida des del somni i com el d'un infant («Cançó dels elefants», «El cor per fanal»...).¹ De 1938 són els poemes dels aplecs «Gronxador de llum I» i «Gronxador de llum II», publicats a la revista *Meridià*, en els quals l'escriptora

10. Vegeu-ne a QUINTANA I FONT, Artur (ed.) (2009): *Roda la mola. Poesia del Baix Aragó de llengua catalana dels orígens als nostres dies*. Teruel: Instituto de Estudios Turolenses (276 p.), a les pàgines 24-25, 37, 55-57.

1. Vegeu Akiór Santos, *Palmira Jaqueti i els seus dietaris*, treball de fi de grau. Universitat de Lleida, Grau en Filologia Catalana i Estudis Occitans, 2020. En línia: <<http://hdl.handle.net/10459.1/71434>>. [Consulta: 8 de gener de 2023.]